

GONDOLATOK A GAZDASÁGPOLITIKA ÉS A KRIMINÁLPOLITIKA KÖLCSÖNHATÁSAIRÓL

A büntetőjog-tudomány kialakulása (nem számítva az előző századokban felbukkanó, szórványosan megjelent büntetőjogot is érintő szakirodalmi munkákat) 1764-re datálható, amikor Cesare Beccaria A bűnökről és büntetésekről (Dei delitti e delle pene) című műve megjelent. Ezzel indult el útjára a büntetőjog tudomány első nagy iskolája, a klasszikus iskola. Szinte ezzel azonos időben, mindössze tizenkét év különbséggel, 1776-ban jelent meg Adam Smith A nemzetek gazdagsága című könyve, amely a klasszikus közgazdasági iskola kezdőpontjának számít. Ebben Smith többek között kifejti, hogy az állam szerepe a társadalom védelme külső támadásokkal szemben. Vagyis a gazdaságpolitika egyik feladata és funkciója a társadalom védelme. A büntetőjog (és természetesen a kriminálpolitika) feladatai és funkciói között is ez az egyik legfontosabb. Smith szerint a társadalom tagjai közötti igazságtalanságok megszüntetése is az állam feladata, valamint olyan intézmények létrehozása és kiadások finanszírozása, amelyek a társadalom többségének az érdekeit szolgálják. Ez szintén a kriminálpolitika feladata is napjainkban, hiszen abból az axiómából indulunk ki, hogy a bűnelkövetők a társadalom kisebb részét alkotják. (A regisztrált bűncselekmények száma az elmúlt években 300.000 alá csökkent, az ismertté vált bűnelkövetők száma pedig egy évtized óta 100.000 körül ingadozik kis szórással. Ez a lakosság egy százaléka.) A társadalom védelme érdekében a kriminálpolitika is olyan intézményrendszert tart fenn (nyomozó hatóságok, ügyészség, bíróságok, büntetés-végrehajtás), amelynek a működése a társadalom többségének az érdekeit szolgálja.

A gazdaságpolitika intézményrendszere az elmúlt évszázadban alakult ki. Adam Smith még a lehető legkisebb állami beavatkozást tartotta célszerűnek. A Nemzetek gazdagsága című könyvében (teljes címe: An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations). kifejti, hogy mindenki a saját önérdelke szerint cselekszik, ezek együtt a közjó eléréséhez vezetnek. Ennek viszont az a feltétele, hogy ne avatkozzunk be a gazdaságba, mert a „láthatatlan kéz” majd megoldja a problémákat. Adam Smith is utalt már azonban – ugyan érintőlegesen, az egyes jószágok árainak kapcsán – a válságok kialakulásának lehetőségére: „Amikor szükségét szenvedünk abban, ami nélkülözhetetlen, akkor mindent fel kell áldoznunk, ami felesleges, és aminek éppen ezért úgy esik az ára a szegénység és válság idején, mint ahogyan a virágzó jólétben emelkedik. Más a helyzet a létszükségleti javak terén. Ezeknek a valóságos ára, vagyis az érték kapható munka mennyisége a szegénység és válság idején emelkedik, s a virágzó jólét, tehát a nagy bőség idején esik; nagy bőség nélkül nincs virágzó jólét. A gabona létszükséglet, az ezüst nélkülözhető.”¹ Smith szerint azonban ezeket a válságokat a piaci mechanizmusok automatikusan megoldják.

¹ Adam Smith: A nemzetek gazdagsága Akadémiai Kiadó Budapest, 1959. 241-242. o.

Mindkét politikai részterület, vagyis a gazdaságpolitika és a kriminálpolitika közös jellemzője továbbá, hogy a politikai célkitűzések és preferenciák hatására nem minden esetben a kriminológiai és közgazdasági szempontból optimálishoz közelítő döntések is megjelennek benne. Gazdaságilag nem racionális döntések is hozhatnak többlétszavasokat, és bizonyos büntetőjogi jogszabály változtatások, összességében a kriminálpolitika szakmailag nem feltétlenül megindokolható szigorítása is növelheti az aktuális kormányzat népszerűségét.

Mindezek mellett kijelenthetjük, hogy a gazdaság és a jogrendszer is szorosan kapcsolódik egymáshoz. Ilyen kapcsolódási pont például a jog gazdasági elemzésének nevezett elméleti irányzat is.

A kriminálpolitika ma még nem tekinthető önálló tudománynak, csak egy önállósuló részterület a bűnügyi tudományokon belül. Része az állam általános politikájának, ezen belül a jogpolitikának. A már elkövetett bűncselekményekre adandó válaszstratégiák gyűjtőfogalma. A kriminálpolitika irányítja a büntető törvényhozást (például új bűncselekmények törvényi tényállásainak megalkotása, a büntetési tételek felemelése vagy csökkentése stb.), de csak mérsékelt szerepe van a jogalkalmazásban.

A kriminálpolitika fogalmának a meghatározásával több hazai szerző is foglalkozott. A múlt század nyolcvanas éveiben Földvári József monográfiája talán a legfontosabb monográfia ezek közül, de napjainkból feltétlenül meg kell említeni Farkas Ákos, Borbíró Andrea és Ligeti Katalin a témával kapcsolatos munkáit.

Földvári József álláspontja szerint míg a XIX. század a büntetőjog dogmatikájának az évszázada volt, addig a XX. század a kriminálpolitikai gondolkodás időszaka. Az érdeklődés megváltozásának a háttérben négy jelenség áll. Először a bűnözés helyzetének alakulása kapcsán megjegyzi, hogy minőségi és mennyiségi negatív változás (rosszabbodás) következett be. A második ok annak a meggyőződésnek a kialakulása, hogy a bűnözés befolyásolható jelenség. Fel kell tárni az okait, és a lehetőségekhez mérten meg kell előzni. A harmadik tényező a természettudományos ismeretek gyarapodása, amelyeket a kriminológia és a kriminalisztika is folyamatosan átvesz. Végül Földvári szerint a negyedik ok a világméretű kodifikációs hullám kibontakozása, amelynek eredményeként minden állam egyre hatékonyabb büntető törvénykönyvet akart készíteni a XIX. század második felében.²Földvári József definíciója szerint a kriminálpolitika tudománya azoknak az ismereteknek a rendszere, amelyek alapján szervezheti az államhatalom a bűnözés elleni küzdelmet, meghatározván e küzdelem eszközeit, ezen eszközök alkalmazásának feltételeit és módjait, összhangban az állam általános politikai célkitűzéseivel.³

Ligeti Katalin a kriminálpolitika fogalmának a meghatározásakor a következőket írja: „A kriminálpolitika fogalmának számos külföldi és hazai meghatározása ismert. A tudományos meghatározások gazdag tárából – a fogalom és az általa jelölt tudományterület történeti fejlődésének szempontjait is figyelembe véve – néhány szerzőt meg kell említeni. Így Franz v. Liszt, a közvetítő iskola kiemelkedő alakja, a bűnözés okait és a büntetés hatásait vizsgáló tudományos kutatás alapelveit magába foglaló diszciplínának tekintette a kriminálpolitikát, amely megszabja – a büntetés és ahhoz hasonló jogintézmények igénybevételével – a bűnözéssel szembeni állami fellépést (Liszt 1905/I). Liszt megközelítésében a kriminálpolitika még nem vált el élesen a kriminológiától; a két tudományág szétválása és önállósulása csak az 1940-es években indult meg. A kriminológia

² Földvári József: *Kriminálpolitika Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 11-13. o.*

³ Uo.18. o.

és kriminálpolitika szétválásának folyamata a kriminológia kutatási területének és kutatási módszerének körvonalazódásával függ össze. Az 1950-es évektől kezdődően a növekvő bűnözésből fakadó társadalmi szükséglet és az időközben felhalmozódott ismeretanyag kölcsönhatásának eredményeként a kriminológia elfoglalta önálló helyét a tudományágak között. Ezzel egy időben nyilvánvalóvá vált, hogy az addig kriminológia címszó alatt összefoglalt kutatások alapvetően kettős természetűek voltak: egyrészt a bűnözést mint társadalmi jelenséget és a bűnelkövetést mint egyedi jelenséget empirikusan vizsgálták, másrészt e vizsgálatok alapján értékelték a büntető igazságszolgáltatási rendszer működését, azzal kapcsolatban célokat, feladatokat fogalmaztak meg. Az 1960-as évekre általánosan elfogadottá vált, hogy a kriminológia empirikus, ontológiai tudomány, azaz a meglévő jelenségeket kutatja. Ezzel szemben a kriminológiai felismerésekből levont következtetések a kriminálpolitika mint önálló axiológiai tudomány körébe tartoznak. A két tudományterület kettéválását tükrözi Jescheck (1996) megközelítése, aki szerint a kriminálpolitika arról szól, hogy hogyan alakítható ki a büntetőjog a legcélszerűbben annak érdekében, hogy eleget tudjon tenni fő feladatának, a társadalom védelmének. Ezt a gondolatot továbbfejlesztve Zipf (1973) a büntető-igazságszolgáltatási rendszerre vonatkozó elképzelések kialakítását és megvalósítását érti kriminálpolitika alatt.⁴

A társadalom érdekeinek védelme, a társadalmi együttélés biztosítása az államhatalom feladata. E feladat teljesítésének semmiképpen sem elhanyagolható eszközei viszont a büntetőjog területéhez tartoznak. Ezen eszközök alkalmazásának feltételei és módja büntetőjogilag meghatározott. A kriminálpolitika feladata többek között azoknak a szempontoknak a kidolgozása, amely szempontok érvényesítendőek a büntetőjogi jogszabályok alkalmazása során.⁵ A kriminálpolitika mindig a bűnözés mennyiségi, minőségi változásához, a társadalom biztonságérzetéhez igazodó, ennek következtében folyamatosan változó, dinamikus tevékenység, amelynek eszközrendszerét nem a bűnözés mennyiségi és minőségi változásai határozzák meg, hanem a társadalom civilizációs szintje.⁶ *„A második világháború után kialakuló jóléti társadalom- és büntetőpolitikát a gondoskodó állam lehetőségei és képességei körüli eufória határozta meg. Az egyén boldogulásáért és a társadalmi problémák feloldásáért felelősséget vállaló állam – az általános gazdasági fellendülés, a szociáldemokrata politikai retorika és az emberrel foglalkozó tudományok erőteljes támogatásával – a korábban ismeretlen mértékű beavatkozás intézményrendszerét építette ki. A felismerés, hogy az egyes társadalmi problémák egymással szorosan összefüggnek, és az ideológia, amely szerint az államnak kötelezettséget kell vállalnia e problémák megoldásában, a társadalomkontroll teljes eszköztárában visszaköszöttek. A jóléti szolgáltatások által alakított gazdaságpolitika a piac kedvezőtlen hatásaitól volt hivatott az egyént védeni, a társadalompolitika intézményrendszere pedig a társadalmi egyenlőtlenségek mérséklését és a szociális biztonság megteremtését célozta. Ami a büntetőpolitikát illeti, a jóléti állam logikáját itt az elkövető felelősségének enyhítése és az elkövetéshez vezető okok orvosolhatóságába vetett hit jellemezte. Eszerint a bűnelkövetés tünete, annak szindrómája, hogy a társadalmi esélyegyenlőség az elkövető szocializációjában hiányosan valósult meg. A bűncselekményben megnyilvánuló „vesélyesség” tehát az elkövető felelősségén kívül esik,*

⁴ Forrás: http://www.tettprogram.hu/uploads/tamop_tk_1_alt+gyfk.pdf 59-60. o. (Letöltés ideje: 2018.06.01.)

⁵ Földvári József: i.m. 32-33. o.

⁶ Farkas Ákos: A kriminálpolitika és a büntető igazságszolgáltatás hatékonysága. In. Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára (szerk.): Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 1998. 81. o.

ehelyett olyan hátrányos társadalmi helyzetre vagy szocializációs zavarokra vezethető vissza, amelyek orvoslása a szakértők hada által megtámogatott jobbító célú állami beavatkozás feladata. Amennyiben pedig a bűncselekmény tünet, és okai ily módon diagnosztizálhatóak, nyomban mellérendelhető a „kezelés” is, amelynek kézenfekvő terepe a büntető igazságszolgáltatás és a büntetés-végrehajtás. Ebből a logikából azonban az is következik, hogy – mivel a probléma orvoslásának sem szükséges időtartama, sem szükséges módszere nem határozható meg pontosan előre – az eredményes kezelés a büntetőjog hagyományos garanciális eszközeinél jóval rugalmasabb keretet kíván meg. A határozatlan tartamú büntetések, a büntetés-végrehajtásban szükség szerint igénybe vehető kezelési módszerek a büntetőjogi garanciarendszer fellazulását eredményezték.”⁷

Hazánkban a rendszerváltás óta a liberális (enyhítő) és a konzervatív (szigorító) kriminálpolitika váltja egymást időről időre. Magyarország negyedik büntető törvénykönyve a konzervatív kriminálpolitikai alapelveket és gondolkodást tükrözi vissza. Számos jogtalan és néhány jogos kritika ellenére a 2012. évi C. törvényt, amelyet még néhány évig „új Btk.” néven fogunk emlegetni, jómagam egy kifejezetten jól sikerült jogszabálynak tartom. Rögtön hozzá kell tennem azonban, hogy nem tudok teljesen elfogulatlanul nyilatkozni, hiszen 2010-2012 között tagja voltam annak a négyfős szakértői testületnek⁸, amely a törvény megalkotásában segítette Miskolczi Barna és kollégái munkáját a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumban. Az új Btk. kifejezetten mértéktartó jogszabály, amelynek megalkotásakor a hatékonyság, következetesség, egyszerűség, korszerűség négyes követelményének kellett érvényesülnie a minisztérium által kiadott koncepcionális kiindulópontok⁹ című munkaanyag szerint. A konzervatív kriminálpolitikai¹⁰ koncepció alapján a jogalkotó abból indult ki, hogy lehetőleg vagy

⁷ Borbíró Andrea: A sokarcú bűnmegelőzés (Feljegyzések a bűnözéskontroll új tendenciáiról és angliai tapasztalatairól) 19. o.

Forrás: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34364/Themis_2005_dec_Borbiro_Anna_p_17-28.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2018.06.05.)

⁸ A kodifikáció segítő külső (valamelyik hazai jogi karhoz is kötődő) szakértők a következők voltak 2010-2012 között: Békés Ádám (PPKE), Gellér Balázs (ELTE), Kóshalmi László (PTE) és Gál István László (PTE).

⁹ A rendelkezésünkre bocsátott munkaanyag részletesen a következőket írta erről: „A hatékonyság alapvető társadalmi elvárás, ami jogpolitikai célként kerülhet megfogalmazásra, mint az új Btk. legfontosabb tulajdonsága. A következetesség és az egyszerűség részben a kiszámíthatóságot, részben pedig a könnyebb alkalmazhatóságot célozza, e tekintetben tehát fontos szakmai kritérium, s egyben a hatékonyság legfontosabb garanciája. A korszerűség – felfogásunk szerint – semmiképp sem az értékállóság ellenpontja. A Btk. azon rendelkezéseit, melyek az idő próbáját kiállták, nem célunk módosítani. Sok rendelkezés azonban már nincs összhangban a XXI. század elvárásaival, és nincs tekintettel hazánk Európai uniós tagságára. A hatályos törvényben előfordul, hogy a Btk-beli rendelkezés uniós joggal való összehangolása nem megfelelő módon ment végbe, ami üres tényállásokat eredményezett; másutt pedig a szükséges dereguláció maradt el. Prioritás a szankciórendszer, azon belül pedig az egyes tényállásokhoz kapcsolódó büntetési tételek újragondolása által a Btk. elmúlt évekbeli módosításai miatt megbomlott belső koherenciájának a visszaállítása. E feladat megoldása a jelenlegi Btk-val szemben gyakran – okkal – hangoztatott következetességi deficit kiküszöbölését idézhetné elő. Az 1978. évi IV. törvény sorozatos módosításai a különös részi tényállásoknak még az adott kormány jogpolitikai szándékát sem mindig tükröző túlbujánzásához vezettek. Ennek következtében egyre több tényállás került egymással az általános-különös viszonyába, sok esetben a különös tényállás szankciói enyhébbek az általánosénál. A Btk. egyszerűsítését a BKFO egy határozott és jelentős profiltisztítással tervezi elérni.” Vö. Koncepcionális kiindulópontok, munkaanyag, KIM, 2012. 1. o.

¹⁰ A kriminálpolitika feladata többek között azoknak a szempontoknak a kidolgozása, amely szempontok érvényesítendőek a büntetőjogi jogszabályok alkalmazása során. Vö. Földvári József: i.m. 32-33. o. A kriminálpolitika mindig a bűnözés mennyiségi, minőségi változásához, a társadalom biztonságérzetéhez igazodó, ennek következtében folyamatosan változó, dinamikus tevékenység, amelynek eszközrendszerét nem a bűnözés mennyiségi és minőségi változásai határozzák meg, hanem a társadalom civilizációs szintje. Vö. Farkas Ákos: A i.m. 81. o.

szigorúbb, vagy ugyanolyan szigorú legyen az egyes részleteiben az új Btk. is, mint a korábbi. Ezt persze minden apró részletrendelkezés esetében nem lehetett teljes mértékben betartani, de összességében véve legalább az elmondható, hogy nem lett enyhébb a korábbi törvénynél. Bár rögtön tegyük is hozzá: a jelenlegi kormány által a hatalomra kerülésük előtt, még ellenzékben tervezett szigorítások jó részét már a korábbi kormányok már beiktatták az előző Btk.-ba 2008-2010 között.¹¹

A kriminálpolitika főként a jogalkotás területén érvényesül. A jogalkalmazásban (legalábbis az alkotmányos jogállamban) csak a törvényhozói akaratként büntető jogszabályba foglalt kriminálpolitika érvényesülhet, vagyis direkt módon nem lehet irányítani a bíróságokat. A bírói hatalom ugyanis független, önálló hatalmi ág, a bírák csak a törvényeknek vannak alárendelve.¹² Éppen emiatt nem említjük külön területként a büntető igazságszolgáltatási politikán belül az ítéletkiszabási (büntető ítélkezési) politikát.

A gazdaságpolitika is inkább gyakorlati tevékenység, mintsem tudomány, bár alkalmazott közgazdaságtanként komoly elméleti háttere van. Fogalmát úgy határozhatjuk meg, hogy az állam aktív beavatkozása a gazdaságba, olyan tudatos, koherens és célirányos akciók összessége, amelyek a termelést, a fogyasztást, a cserét és a tőkeképzést érintik. A gazdaságpolitika fő összetevői a következők:

- a célok kitűzése: például a növekedés, a teljes foglalkoztatás, a folyó fizetési mérleg egyensúlya, az egyenlőtlenségek csökkentése, az árstabilitás, a tartós (és fenntartható) fejlődés biztosítása;
- a célhierarchia kialakítása: bizonyos célok összeegyeztethetetlenek, így fel kell állítani egy prioritási sorrendet;
- a célok közötti kapcsolatok elemzése: a gazdaságpolitika figyelembe veszi azokat a kapcsolatokat, amelyeket a közgazdászok mutattak ki az egyes célváltozók között;
- az eszközök kiválasztása: a gazdaságpolitika feltételezi a célok elérését biztosító eszközök alkalmazását (monetáris vagy fiskális eszköztár stb.).¹³

A gazdaságpolitika és a kriminálpolitika közötti viszony a gazdasági bűnözés elleni küzdelem területén úgy jellemezhető, hogy inkább a kriminálpolitikának kell a gazdaságpolitika szempontjaira figyelemmel lennie, mintsem fordítva. A rosszul megválasztott kriminálpolitika nem feltétlenül segíti a gazdaság fejlődését, a gazdaságpolitika és a büntetőpolitika szempontjait gondosan össze kell hangolni. A kriminálpolitika természetesen a gazdaságpolitikai szempontokon kívül egyéb tényezőket is kénytelen figyelembe venni, de a gazdasági bűncselekmények kapcsán érvényesülő kriminálpolitikának messzemenően figyelembe kell vennie a közép- és hosszú távú gazdasági célkitűzéseket. A büntetőjognak ugyan viszonylagos állandóságot kell mutatnia, a gazdasági bűncselekmények szabályozása viszont gyakran változik, átalakulóban lévő gazdasági viszonyok között ez érthető is. Nem célszerű súlyos büntetéseket kilátásba helyezni, de alapvető szempont a büntetőjog ultima ratio szerepének következetes biztosítása a gazdaságban. Erre még akkor is törekedni kell, ha ma még azzal szembesülünk, hogy a gazdasági élet szereplői kételkednek a gazdasági büntetőjog hatékonyságában – sokszor nem alaptalanul. *„Annak ellenére, hogy az alapvető gazdasági érdekek védelmére vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket a hagyományos értelemben*

¹¹ Bárányi Gergely országgyűlési képviselő felkérése alapján 2006-tól segítettem az általa létrehozott „Szakmai kör”-ön keresztül a büntető jogalkotást a 2010-et megelőző időszakban is.

¹² Finszter Géza: Kriminálpolitika tegnap és ma. Rendészeti Szemle 2006/12. 77. o.

¹³ Közgazdasági és Társadalomtudományi Kisenciklopédia. Napvilág Kiadó. Budapest, 2005. 165-166. o.

felfogott büntetőjog részének lehet tekinteni, a modern kapitalizmus büntetőjog-tudománya felismerte azt a tényt, hogy a gazdasági tevékenységgel összefüggésben elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban nem érvényesülnek maradéktalanul a büntetőpolitika elvei. Töréseket mutattak ki mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás büntetőpolitikájának érvényesülésében a gazdasági tevékenységgel összefüggésben elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban. A fehérgalléros bűnözők kriminológiai kategóriájának kialakításához éppen az a felismerés vezetett, hogy létezik a bűnelkövetőknek egy olyan csoportja, amellyel szemben a büntetőpolitika általános célkitűzései nem jutnak érvényre.”¹⁴

Ugyanezen következtetésre jut Kereszty Béla is: „A gazdasági bűncselekmények elszaporodása — szinte biztosra vehetően — nem súlyosabb büntetések alkalmazását teszi szükségessé, hanem inkább figyelmeztetést jelen a gazdaságpolitika számára. A büntetőjogi kényszer ugyanis csak a mindennapi gyakorlattól eltérő, a kivétel szintjén megjelenő magatartásokkal szemben alkalmazható hatékonyan. A büntetőjogi szankció generális és preventív hatását csak társadalmi egyetértés mellett érheti el, ha pedig elvileg mindenki „bűnöző”, az elítéltet nem társadalmi megvetés, hanem társadalmi együttérzés övezi. Ha tehát a gazdaság területén a mindennapi gyakorlattal szentesített tevékenységet bűncselekménynek lehet minősíteni, akkor vagy a büntetőjogi szabályokban, vagy — mivel a büntetőjogi tényállások csak a kereteket adják — a kereteket kitöltő gazdaságigazgatási szabályokban van a hiba. Gondoljunk csak az elmúlt évek szokványos vám- és devizabűncselekményeire és azok elkövetőire! A „bűncselekmények” elszaporodása tehát a gazdaság területén nem feltétlenül vonja maga után annak az általános elvnek az érvényesítését, amely szerint ilyenkor a büntetőjogi szigor fokozása szükséges. Ha valahol indokolt, akkor éppen a gazdasági büntetőjog területén kell ragaszkodnunk az „ultima ratio” elvének következetes betartásához. Igen helyesen jutott Wiener A. Imre még az elmúlt évtized gazdasági bűncselekményeinek elemzése során arra a megállapításra, hogy a „gazdasági bűncselekményekre vonatkozó jogalkotás (gazdasági büntetőjog) és ennek alkalmazása közvetlen kapcsolatban van az állam mindenkori gazdaságpolitikájával és ezt kifejező gazdaságigazgatási szabályokkal.” A sajátos kodifikációs technikából következik tehát a büntető jogtudománynak az a feladata, hogy a kerettényállások alkotását a büntetőjogi alapelvek – *nullum crimen sine lege* és a bűnösség elve – szempontjából állandóan figyelemmel kísérje és bírálja. A gazdasági bűnözésnek mint társadalmi jelenségnek alapvető vonásait azok a társadalmi-gazdasági körülmények formálják, amelyek között a bűnözés kialakul. Ennek következtében a gazdasági bűnözés leírása ezért is jelent sajátos feladatot a kriminológia számára, mert itt nem egyszerűen a bűnelkövetés különféle megjelenési formáit kell kutatni, hanem a változó jogi rendelkezésekre is tekintettel kell lenni.”¹⁵

A gazdaságpolitika és a kriminálpolitika közös jellemzője, hogy mindkettő szoros kapcsolatban áll a szociálpolitikával. A legjobb kriminálpolitika a jó szociálpolitika, azaz a bűnözés ellen elsősorban nem büntetőjogi eszközökkel lehet eredményesen küzdeni. A bűnözés társadalmi jelenség, a visszaszorítása tehát elsősorban társadalmi jellegű eszközökkel történhet hatékonyan. Ugyanakkor a gazdaságpolitika is elválaszthatatlan a szociálpolitikától, mivel minden gazdaságpolitika társadalmi következményekkel jár. Megfordítva ezt az állítást, a szociálpolitikai intézkedéseknek is szinte mindig vannak gazdasági következményei. A jó szociálpolitika és a sikeres gazdaságpolitika tehát

¹⁴ Wiener A. Imre: *Gazdasági bűncselekmények*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 42. o.

¹⁵ Kereszty Béla: *Gazdasági bűnözés, feketegazdaság és pénzmosás*. 139-140. o. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/6849/1/juridpol_048_137-150.pdf (Letöltés ideje: 2018.05.30.)

együttesen hozzájárulhat a bűnözés csökkenéséhez, ezáltal képes fokozni a kriminálpolitika hatékonyságát.

Jó példa a szociálpolitika-gazdaságpolitika-kriminálpolitika interdependenciájára a kábítószer fogyasztás problémaköre. „A droghasználat a társadalom minden rétegében megjelenik, azonban a társadalmi integrációból kiszoruló fiatalok esetében a droghasználat és annak hátrányos következményeinek valószínűsége nagyobb. A droghasználat elleni fellépés ezért csak komplex gazdaságpolitikai, szociálpolitikai, oktatáspolitikai és egészségügyi intézkedésekkel képzelhető el. A gazdaságpolitika és szociálpolitika képes lehet megakadályozni, hogy jelentős rétegek kiszoruljanak az oktatásból, munkaerőpiacról, vagy az általános értelemben vett társadalmi integrációból. Azonban önmagában a jelentős társadalmi életszínvonal emelkedés sem képes megakadályozni a droghasználat terjedését (Nyugat-Európában a droghasználat nagymérvű elterjedése éppen a jóléti társadalmak kialakulására, az 1950-60-70-es évekre esett). Éppen ezért különös figyelemmel kell lenni a társadalom és a közösségek értékvilágára, a családi és az intézményi nevelés körülményeire, az egyéni fejlődés lehetőségeire.”¹⁶

Végül be kell ismernünk, hogy a gazdasági büntetőjog a rendszerváltás óta bizonyos működési zavarokat mutat. A gazdasági élet szereplőinek a sok büntetőjogi tilalom láttán, ezeket összehasonlítva a gazdasági bűncselekmény miatt ténylegesen elítélt személyek számával, az a véleménye alakulhat ki, hogy ezeket a tilalmakat nem kell túlzottan komolyan venni. Erre azt felelhetjük, hogy tényleg ellentmondás feszül az elkövetett és a hatóság tudomására jutott (ismertté vált) gazdasági bűncselekmények száma között, vagyis borzasztóan magas a látencia. Emellett más kérdés az, hogy valaki ténylegesen elkövetett egy gazdasági bűncselekményt, és megint más kérdés, hogy mit lehet a bíróság előtt bizonyítani.

¹⁶ Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására. 2000.06.22. 22. o. Forrás: http://www2.nagykoros.hu/kultura/doc/nemzeti_strategia.pdf (2018. május 15.)